

SOPHIA GEUZE • redacteur.nd.nl/columns

WANDELEN

Bewegen is goed voor lichaam en geest. Spieren komen los en er komen chemische stoffen vrij. Elke dag een uur wandelen, is de opdracht. Soms gaat het linksom, soms rechtsom, dan weer recht door. De afstand varieert. Bij warm weer gaat het trager. Maar het uur maak ik vol.

'Hoe gaat het?', vraagt een vriendin. Ik vertel over mijn wandelingen. Ze wil graag mee. Haar lichaam kan het wel gebruiken, maar het schiet er vaak bij in.

Een dag later kom ik een oude bekende tegen. Als zij hoort van mijn ommeetje, biedt ze zich spontaan aan als wandelmaatje. Ze heeft rugklachten en komt te weinig aan bewegen toe.

En een kerkgenoot wil me zijn hond wel lenen. Blijkbaar heeft de rest een dier of ander mens nodig om de pas erin te zetten. Ik niet. Ik loop gewoon. Het liefst op een tijdstip als de lucht er niet dreigend uitziet.

Kan er voor de rest een wandelstaplekkomen? Ga er staan tot er nog iemand komt, desnoods een hond, en in de kuierlatten.

PSP

INGEZONDEN SJAAK DE BOER, HAREN, NAMENS HET MODERAMEN VAN DE CLASSIS GRONINGEN (GEREFORMEERDE KERKEN VRIJGEMAAKT)

Ruimte voor homostellen

In het ND van 6 juni stond dat 'kerken in de vrijgemaakt-gereformeerde classis Groningen hebben afgesproken dat kerkenraden pastorale ruimte hebben om homostellen toe te laten tot het avondmaal'. Er is binnen de classis een aantal keren een gesprek gevoerd over dit onderwerp, maar dat heeft niet geresulteerd in een officieel besluit op classisniveau, omdat een dergelijk besluit zomaar zou

kunnen fungeren als een officiële leerspraak. De genoemde 'ruimte' verdient de volgende correctie. Wanneer een classis niet uitspreekt dat samenwonende homo's of lesbiennes meteen moeten worden afgehouden van het avondmaal, betekent dat niet dat de classis uitspreekt dat ze niet moeten worden afgehouden. Dat zijn twee verschillende dingen. <

INGEZONDEN ERNST LEEFTINK, ASSEN

Protestants verbond

Alle kerken van protestantse afkomst zouden zich moeten verenigen in een federatief Verbond van Protestantse Kerken en Geloofsgemeenschappen. Dat idee lanceerde de stuurgroep van de interkerkelijke Nationale Synode (ND 6 juni). Daarbij moet de inhoud voorop blijven staan: protestants en tegelijk deel van de wereldwijde kerk van Christus. De Geloofsbelijdenis van Nicea zou als gezamenlijk uitgangspunt genomen kunnen worden. Een sympathieke gedachte, vind ik, hoewel ik de haalbaarheid betwijfel. Wat mij be-

vreedt, is dat er binnen deze protestantse federatie ruimte kan komen voor verschillende visies op de doop. Want juist de Geloofsbelijdenis van Nicea heeft het over 'Wij belijden één doop tot vergeving van zonden'. Daarin spreekt ze de Bijbel na. Volgens mij kan er binnen de protestantse traditie geen verschil van mening bestaan over de geldigheid van de eerste doop die iemand ontvangen heeft, of het nu als kind of als volwassene is. Er is geen ruimte om je voor een tweede keer te laten dopen. <

Reageren?

Brieven: maximaal 200 woorden. Artikelen: maximaal 700 woorden. Mail uw reactie met naam, adres en telefoonnummer naar opinie@nd.nl of Nederlands Dagblad, postbus 111, 3770 AC Barneveld. Meer informatie: nd.nl/contact

advertentie

begrafenisverzorging

Den Hollander

Begravenissen in Den Haag, Gouda, Westland, Rotterdam, Vlaardingen en omstreken. Wij verzorgen alleen begravenissen.

Dag en nacht bereikbaar.

 P.N. den Hollander
 T. den Hollander
 Tel. 010 - 4600509
 www.begravenisverzorgingdenhollander.nl

IVO ARNOLD • hoogleraar economie aan de Erasmus Universiteit Rotterdam nd.nl/opinie BEELD AP / YORGOS KARAHALIS

TIJD VOOR EEN GRIEKSE REF

... De Griekse regering blijft onverminderd populair bij de kiezers. Maar die sluiten intussen wel massaal hun spaargeld weg. De Grieken moeten zich maar eens uitspreken, of ze hun leiders écht vertrouwen.

Een deal met Griekenland had er als volgt uit kunnen zien. De Europese partners rollen de miljardenleningen door, tegen zachte voorwaarden, en dringen minder aan op bezuinigingen die de arme onderlaag van de Griekse samenleving treffen. Van haar kant gaat de Syriza-regering voortvarend door met structurele hervormingen om de Griekse economie moderner en productiever te maken. Maar lange termijn is bekend: de belastinginning, de bureaucratie, het cli-

Griekenland is een bonte mix van kale kippen en plofkippen met gouden eieren.

entelisme, de oligarchen en de privileges van gevestigde belangen zoals merk en leger zouden allemaal moeten worden aangepakt. De kans dat zo'n deal er komt, wordt echter met de dag kleiner. Premier Tsipras en zijn communistische consorten zijn vooral geïnteresseerd in schuldreductie en het in stand houden van een omvangrijke publieke sector. Zij lijken niet te beseffen dat in Europa de landen zelf verantwoordelijk zijn voor het genereren van welvaart voor hun burgers, en niet blijvend een beroep kunnen doen op Europese solidariteit. Griekenland is geen kale kip, zoals Arnon Grunberg onlangs in de Volkskrant beweerde, maar een bonte verzameling

Griekse vlaggetjes, en toch ook nog eentje van de Europese Unie, bij een kraampje in de havenstad Piraeus.

van kale kippen en plofkippen die hun gouden eieren verbergen. In plaats van de strijd aan te binden met de rijke elite, zet de Griekse regering zich liever af tegen haar Europese crediteuren.

herstel gebroken

Los van het feit dat het niet zo verstandig is de hand die je voert te bijten, heeft Tsipras met zijn halstarrige opstelling de Griekse economie een slech-

te dienst bewezen. De maandenlange economische onzekerheid heeft het economisch herstel in Griekenland in de knop gebroken.

Bij de Europese partners is het vertrouwen in de competentie en de goede trouw van de Griekse regering volledig verdwenen, maar Tsipras blijft onverminderd populair bij de Grieken zelf. Blijkbaar hebben de Grieken een groot vertrouwen in zijn vermogen de pro-

ARNOLD HUIJGEN • universitair hoofddocent systematische theologie aan de Theologische Universiteit Apeldoorn nd.nl/opinie

JUIST DE BIJBEL ZELF GEEFT VRIJHEID VAN EXEGESE

... Er zijn goede redenen om vast te houden aan 'sola scriptura', maar deze slogan juist wordt uitgelegd.

Maarten Wisse heeft een probleem met het 'sola scriptura' (ND 12 juni): het zou perverse religieuze machtsstructuren in stand houden. Door de Schrift een status van onfeilbaarheid te verlenen, zouden degenen die de Schrift hanteren, de autoriteit van God claimen voor hun eigen standpunten. Dat is volgens Wisse niet minder dan afgoderij, zonde tegen het tweede gebod. Hij heeft gelijk dat in het verleden al te snel met een beroep op 'sola scriptura' de eigen theologische intenties aan het oog werden onttrokken. Toch slaat zijn bezwaar tegen 'sola scriptura' als machtswoord allerminst op de oorspronkelijke betekenis ervan. Tegen de Kerk van Rome, die het gezag claimde om te beslissen wat de Schrift betekende, stelde de Reformatie dat niet de kerk, maar de Schrift de laatste autoriteit heeft.

Eigenlijk is 'sola scriptura' dus helemaal niet zo'n comfortabel principe voor machthebbers. Het betekent juist dat geen instantie of persoon de status van onfeilbaarheid kan krijgen. 'Sola scriptura' is dus geen onderdeel van het probleem van religieuze macht dat Wisse signaleert, maar onderdeel van de oplossing.

Vandaar dat de vrijheid van de exegese juist in het spoor van de Reformatie tot bloei kwam. Nergens was zo veel aandacht voor het weerbarstigste deel van de Bijbel, het Oude Testament, als in de gereformeerde Reformatie. Ook op de sola scriptura-conferentie in Kampen bleken exegeten vrijuit te kunnen verkennen hoe profetische teksten binnen het Oude Testament zelf soms een compleet nieuwe betekenis krijgen. En welke spanningen er liggen tussen archeologische vondsten en de ge-

wie dan bezig de Bijbel te overvragen met een norm van 'foutloosheid', die we niet in de Bijbel zelf vinden. De Schrift laat zich niet lossen uit de context van het geloof. Alleen al het feit dat we de 66 boeken samen 'Schrift' noemen, is een geloofsbelijdenis. En de Schrift is niet zomaar een tekst, maar onderdeel van de communicatie van de levende God met mensen. Daarom is het christelijk geloof ook geen boekreligie.

liefdesverklaring

Wie van de Bijbel een algemeen kennisfundament maakt, heeft niet begrepen waar het in de Bijbel om gaat. Vergelijk het met een stelletje, romantisch samen op een bankje. Als zij zegt: 'Ik hou van je', kan hij natuurlijk antwoorden: 'Ik denk dat dat waar is.' En het is ook waar. Toch slaat hij de plank mis, omdat hij kennelijk niet door heeft dat een liefdesverklaring om een andere reactie vraagt dan een filosofische bewering. Er zijn ook theologen die zeggen dat het eigenlijk om 'solus Christus' gaat. Daar zit wat in. Christus is het hart van de Schrift. Luther zei al: 'Neem Christus uit de Schriften weg, wat zul je er dan nog in vinden?'

Maar de Christus die we kennen, is de Christus der Schriften. Een andere is er niet. Om Hem centraal te stellen, is 'sola scriptura' wel degelijk nodig. <

'Sola scriptura' is helemaal niet zo'n comfortabel principe voor machthebbers.

vens in de Bijbeltekst. Dat kon niet onlangs, maar dankzij 'sola scriptura'. Dan nog is het nodig 'sola scriptura' in samenhang met de andere sola's van de Reformatie - Christus alleen en door genade alleen - te verstaan. Anders dreigt het gevaar dat de Bijbel zich loszegt van het geloof en een algemeen kennisfundament wordt. Voor je het weet, zijn

ERENDUM OVER DE EURO

blemen het hoofd te bieden. Tenminste, als je naar de opiniepeilingen kijkt. De geldstromen lijken een ander verhaal te vertellen. Sinds de regeringswisseling hebben de Grieken miljarden spaargeld naar het buitenland gebracht of omgezet in duurzame consumptiegoederen. Dit geld komt niet ten goede aan de Griekse economie, maar verdwijnt naar buitenlandse financiële instellingen of Duitse autoproducenten.

Als de Grieken opecht vertrouwen in Tsipras zouden hebben, zouden die op hol geslagen spaargelden gemakkelijk te mobiliseren zijn ter dekking van de geldbehoefte van de Griekse staat. Minister van Financiën Varoufakis zou eens moeten proberen de populariteit van Tsipras te verzilveren door een rechtstreeks beroep te doen op de binnenlandse spaarder, via de uitgifte van speciaal op de kleine spaarder toege-

sleden staatsleningen. Dit is een beproefd middel wanneer samenlevingen in extreme omstandigheden middelen moeten mobiliseren voor een nationale inspanning. Hiermee worden de Grieken uitgedaagd de daad bij het woord te voegen. Hebben zij zo veel vertrouwen in Tsipras dat ze willen bijdragen aan de financiering van zijn beleid? Of wordt het een flop en blijven de Grieken hun euro's liever onder het matras of op een buitenlandse bankrekening bewaren? Alleen in het eerste geval berust de populariteit van Tsipras op het vertrouwen dat hij de economie echt kan hervormen en een verantwoordelijk financieel-economisch beleid kan voeren. In het tweede geval is de basis van zijn populariteit goedkoop anti-EU-sentiment, gericht op het afdwingen van Europese solidariteit daar waar interne Griekse solidariteit tekortschiet.

flinterdun

Varoufakis zal zo'n uitgifte niet aandurven. Hij beseft dat de Grieken hun premier graag aanmoedigen in diens strijd met Brussel, maar liever niet hun eigen centen inzetten op het succes van zijn beleid.

Kortom, het Griekse vertrouwen in Tsipras is flinterdun. Voeg daarbij het feit dat Tsipras is gekozen met de misleidende belofte dat de Grieken met behoud van soevereiniteit de euro kunnen behouden, en de tijd is rijp voor een nieuwe gang naar de stembus. Dat zou dan een referendum over de euro moeten worden, waarbij voor elke Griekse kiezer glashelder moet zijn dat deelname aan de euro verregaande beperkingen oplegt aan de soevereiniteit. Kiezen de Grieken voor een eigen munt, die hun incompetentie politici naar hartelust kunnen bijdrukken om pensioenen en ambtenaren te betalen en hervormingen voor zich uit te schuiven? Of willen ze een ultieme poging wagen om met de euro en onder Europese regie de kwaliteit van hun bestuur en beleid structureel te verbeteren? <

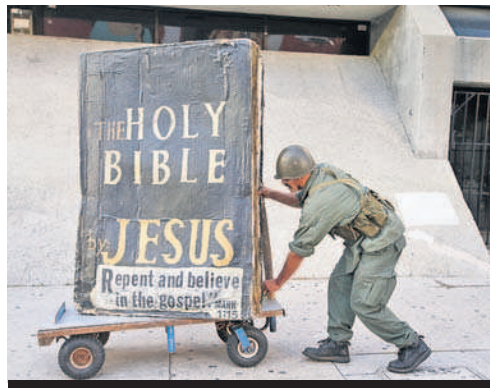
Job Smit • Nederlands-gereformeerd predikant, geestelijk verzorger in de ouderenzorg nd.nl/opinie BEELD AP / JAE C. HONG

STRIJDKREET 'SOLA SCRIPTURA' HEEFT ZIJN TIJD GEHAD

... 'Sola scriptura' (ND 12 mei) was een leus voor de tijd van de Reformatie. Nu liggen er andere fronten.

'Sola scriptura' was samen met 'solus Christus' en 'sola gratia' een leus in de Reformatietijd. Nu functioneert een leus altijd als een vaandel en een vaandel mobiliseert voor een strijd. In de tijd van de Reformatie was dat de strijd tegen Rome, maar voor welke strijd mobiliseert deze leus vandaag? De fronten zijn verschoven. De tegenstelling kerk-Schrift, die zo bepalend was in het gezagsdenken van de Reformatietijd, is achterhaald door de culturele ontwikkelingen sindsdien. Gezag is ook op kerkelijk terrein meer een dialoog geworden en bezinning op het lezen van de Schrift heeft laten zien dat teksten nooit gezag hebben zonder de gemeenschap die ze ontvangt en interpreteert.

Nu kun je de leus een nieuwe uitleg geven voor vandaag. Maar dat lijkt mij een doodlopende weg. De culturele en historische ontwikkelingen hebben juist het woordje 'sola' – 'alleen' – geproblematiseerd. Men kan de Schrift als uitgangspunt nemen voor theologie, maar niet met uitsluiting van bijvoorbeeld redelijk nadenken, interpretatieactiviteiten, historisch onderzoek naar de ervaringshorizon van auteurs en eerste hoorders en analyse van onze eigen er-

varingshorizon. De achttiende-eeuwse Britse theoloog John Wesley had dat goed begrepen toen hij zijn 'quadrilatera' (vierhoek) ontwikkelde: de Schrift als voornaamste bron van theologie, maar nooit zonder traditie, rede en ervaring. De leus 'sola scriptura' kan vandaag niet meer dienen om het specifieke van de protestantse omgang met de Schrift onder woorden te brengen.

Om het eigene van de positie en gebruik van de Schrift in het protestantisme te omschrijven zijn andere woorden nodig. Pogingen deze leus te 'redden' van de theologische ondergang kunnen maar het beste worden gestaakt.

Laat de gereformeerde theologie nieuwe spreekwijzen bedenken op basis van het gereformeerd religieus beleven in deze tijd. <

COLUMN

Gert Jan Segers is Tweede Kamerlid voor de ChristenUnie. Hij schrijft op deze plaats iedere zes weken een column.

GERT JAN SEGERS nd.nl/columns

EEN DRAMMER MAAKT INDRUK

Kuyper was een betweter, een drammer. Een dominee die eigenmachtig de kerk scheurde en daarbij zei in Gods naam te handelen. Een machtspoliticus, die vrome woorden voor zijn politieke karretje spande. Zijn principieel gefundeerde 'antithese' kwam hem bijvoorbeeld wel heel goed uit toen hij begin twintigste eeuw zijn confessionele kabinet vormde. En ondertussen deinsde hij er als minister-president niet voor terug om in zijn krant *De Standdaard* onder pseudoniem zijn eigen ministers te bekritisseren. Kuyper was een systematisch denker, die al een antwoord had nog voordat de vraag kon worden gesteld, een theoreticus die God en zijn wereld tot schema's reduceerde en voor wie de bevindelijke omgang met God vreemde vroomheid was. Een overmoedige cultuuroptimist die met zijn Vrije Universiteit, *Standdaard* en ARP Gods koninkrijk op aarde wilde vestigen, maar wiens ongelijk in het verval van de gereformeerde zuil werd bevestigd. Misschien ben ik nog iets vergeten, maar ik geloof dat dit wel zo ongeveer het beeld is van Abraham de Geweldigde waarmee ik ben opgegroeid. Ik ben dus niet bepaald als een kuyperiaan in de wieg gelegd.

warme meditatie

Mijn oudste broer zorgde voor de eerste barstjes in mijn heldere beeld van Kuyper, toen hij me wees op Kuyper's warme meditatie op de psalmen. Zo las ik een andere kant van de man. Bij een nadere kennismaking tijdens mijn studie kon ik de fenomenale denkkraft van Kuyper en de zeggingskracht van dat denken over bijvoorbeeld pluraliteit ook moeilijk ontkennen. Interessanter werd het nog toen ik de postieve impact van Kuyper op Amerikaanse evangelicalen zag. Het was die kinderachtige vorm van chauvinisme waarbij buitenlandse waardering de binnenlandse receptie bijstelt. Ongeveer zoals het liedje van Ilse de Lange en Waylon Young

Kuyper is voor mij meer mens geworden en tegelijk meer een fenomeen.

jaar eerst met de grond werd gelijkgesteld, maar na hun tweede plaats bij het Eurosongfestival een toplidje werd. Zo was Kuyper nog altijd een drammer, maar wel een Hollandse drammer. En als vanzelf ga je toch iets welwillender denken over de manier waarop Kuyper geloof en politiek, een christelijke inzet en een veelkleurige samenleving op elkaar

betrok.

George Harinck's avontuur in de voetsporen van Abraham Kuyper hebben me weer een stapje dichterbij de grote man gebracht. Hij is meer mens geworden en tegelijk meer een fenomeen. Iemand die in Egypte last had van warmte en zand, is me sympathieker dan een Haagse betweter. Het feit dat hij in het begin van de twintigste eeuw zo'n enorme reis om *de Oude Wereldzee* ondernam, even doorreisde naar Khartoum en onderweg zo raak de mensen en hun culturen wist te typeren, daar neem ik – in tegenstelling tot George Harinck – mijn hoed voor af. Kuyper was na een paar maanden in de regio verder in zijn duiding van de islamitische cultuur dan ik na de zeven jaar dat ik in Egypte woonde. Toen ik de pagina's in zijn dikke reisverslag over de islam las, blees die gereformeerde drammer me toch even omver. De man kende de wetscholen van de islam, liep bij de Azhar Universiteit naar binnen om er het gesprek aan te gaan, kende het wahabisme, duidde het sterk publieke en ethische karakter van de islam, peilde en was onder de indruk van de stuwkracht van deze godsdienst en analyseerde waarom de kerk in Noord-Afrika erdoor was weggevaagd.

kenner van het hart

Kuyper betreurde de manier waarop in de oude kerk 'dorre filosofie' de 'heilige bezieling' had overwoerd en de christelijke gemeente van binnenuit had uitgehold. Hij zag hoe die kerk verzakt raakte doordat Gods menswording niet dankbaar en gelovig werd aanvaard, maar theologisch uitgeplozen. En dat zegt dan iemand die bij mij als gereformeerde systematicus te boek stond. Maar Kuyper zag ook wat de langzame maar zekere uitwerking was van islamitische overheersing. Ook hier is hij een kenner van het hart. Want, zo schrijft Kuyper, harde vervolging maakt gelovigen sterk. Maar wat de islam deed, is christenen voortdurend duidelijk maken dat ze tweederangsburgers zijn. De beste posities werden voor moslims; een christen mocht geen wapen dragen, niet paardrijden, moest extra belasting betalen, hun geestelijken moesten speciale kleren dragen. Zo was het niet vervolging, maar de voortdurende sociale vernedering die christenen murw maakte en uiteindelijk naar de islam deed overgaan. Een rake duiding, die zelfs iets van de secularisatie van onze tijd verklaart. En een illustratie van het feit dat Kuyper's tocht om *de Oude Wereldzee* voor mij een reis is bij mijn eerste karikaturen vandaan.